

Поводом годишњице примирја у Првом светском рату

**Живојин Д. Баћић, командант 13. пука
„Хајдук Вељко” другог позива**

СРПСКИ ПУКОВНИК СЕ НИКАДА НЕ ПРЕДАЈЕ

Пише Игор ГОЈКОВИЋ

На заталасаним брдима око Љига скоро свака ливада, удолина или ћувик и данас скривају трагове херојске битке коју је српска војска водила пре 106 година против аустроугарских завојевача. Довољно је само мало зачепрати испод површине земље да би се наишло на чауре, шрапнеле или остатке војне опреме. У Колубарској бици, у почетку званој и битка на Љигу или Рудничка битка, вођеној у новембру и децембру 1914. године, примери јунаштва српских официра и војника били су небројени, али је најалост само мали број остао забележен и ушао у легенду. Захваљујући француској књижевници Марсели Тинер (Marcelle Tinayre) и ратном дописнику париског „Журнала” Анрију Барбију (Henri Barbusse – Henry Barbu), од заборава је отргнут и јунак наше приче.

Живојин Д. Баћић рођен је у Неготину 1872. године, где је завршио гимназију. Након матуре 1890. године уписује Војну академију, а у чину пешадијског поручника 1897. године и Вишу школу Војне академије. Служба га води у Ваљево и родни Неготин. Као потпоручник обављао је дужност пуковског ађутанта, а у чину капетана био је дивизијски ађутант. Захваљујући постигнутим резултатима, знању, карактеру и способности, Живојин Баћић је 18. априла 1908. постављен за ађутанта Краља Петра I.

БАЛКАНСКИ РАТОВИ

У Први балкански рат одлази као командант 5. прекобројног пука првог позива у саставу Ибарске војске, која ослобађа Нови Пазар од вишевековног турског ропства. Ослобађајући Немањин Рас, храбрећи своје војнике и показујући им на сопственом примеру јунаштво српског официра, као командант претходнице леве колоне Ибарске војске на брду Дебељак, надомак Новог Пазара, бива „рањен у ногу тако незгодно, да се морао дуго времена лечити”. За показану храброст у том рату Живојин Баћић 6. априла 1913. добија пуковнички чин.

У Другом балканском рату био је командант Крајинске окружне команде и „са упола излеченом ногом” командовао јединицама које су опседале Видин, „истичући се лично и сувише много”.

ПРВИ СВЕТСКИ РАТ

У Првом светском рату командовао је својим Неготинцима у 13. пуку „Хајдук Вељко” другог позива. Почетком Колубарске битке сва три пука Тимочке дивизије другог позива из састава Треће армије послати су као помоћ Другој армији, где су штитили одступницу Моравској дивизији првог позива на брду Човка и Враче брдо код Лајковца. И ту је пуковник Баћић показао невиђену храброст и јунаштво, што је документовано записом у „Ратном дневнику”, званичном

Не постоје поуздани подаци да је Живојин Баћић био члан „Црне руке”, али је као учесник у Мајском преврату 1903. године био задужен да будно прати кретање и понашање свог команданта у Ваљево пуковника Живојина Мишића, и у случају његовог покушаја да осујети намере завереника, да га у томе онемогући. О томе је писао и сам војвода Мишић у својим мемоарима.

„Мали журнал”,
14. децембар
1915. године

Le colonel mourut quelques heures plus tard. Il fut enseveli avec honneur. Et depuis le peuple serbe garde pieusement sa mémoire. Peut-être, en ces jours douloureux, dans les montagnes monténégrines et albanaises, des voix chantent encore :

« Colonel Batsicht, qu'importe si les Autrichiens sont mille et mille ? Tu es seule, mais tu es toi, Serbie !... »

Marcelle TINAYRE.

Марсела Тинер и Анри Барди пишу да је пуковника Баџића, чувши за његово јунаштво, након рањавања у болници одишао командант аустријској 15. корпусу генерал Михаел фон Ајел, који га је ухватио зашто се није предао када је остао сам. На то му је Живојин Баџић одговорио: „Зашто ићи се један српски пуковник никада не предаје!” Након тога се Фон Ајел обратио лекарима: „Овај човек је јунак, мораће учинити све да га спасе”. Нажалости, пуковник Баџић је убрзо погледао повредама и уз војне почасице, које му је одао непријатељ, сахрањен је поред болнице.

листу Ратног пресбирца Врховне команде који је тих дана излазио у Крагујевцу: „Да би се могла оценити његова храброст, требало га је тада видети са колико је неустрашивости и присебности заповедао свом пуку!”

Нажалост, Тимочка дивизија другог позива се у састав Треће армије вратила потпуно десеткована, с огромним губицима у људству, посебно у официрском кадру. Примера ради, у 15. пуку команданти сва четири батаљона били су резервни капетани друге класе! Активни официри су сви претходно изгинули код Текериша и Жупањца, а попуне није било ниоткуда. „Напорни маршеви по пролоканим путевима од Жупањца до новог положаја (у селима Липље и Моравци, прим. ред.), по којима су људи упадали до колена у полусмрзнуту каљаву воду, преноћишта без икаквог заклона под ведрим небом, из кога бије ветар и мраз, убијали су и последњу енергију чак и код старешина. Ранија одступања и неуспеси, према мишљењу команданта Тимочке дивизије, учинили су да је пораз као неминовност струјала кроз редове, нарочито пешадије. Једини који није био подлегао овом разорном утицају био је 13. пук...”, сведоче депеше Треће армије упућиване Вр-

ЈА САМ ТРИНАЕСТИ ПУК

(Из текстова на француском језику Марселе Тинер и Анрија Барбија 1915. и 1916. године)

Он је остао сам на брду, сам са својим ордонансом, који је у клечећем ставу испред њега настављао да пуца. Нешто мало доцније стигла је прва непријатељска јединица. Аустријски официр који је њоме командовао викнуо је:

– Где је 13. пешадијски пук?
– Тринаести пук сам ја, одговорио је смећећи се пуковник Баџић.
– Предајте се, узвикнуо је официр. Пуковник Баџић је дигао свој револвер:
– Није допуштено вређати српског пуковника предлажући му да се преда, одговорио је аустријском официру који је командовао предњим одељењем. Онда је опалио један, два метка... Аустријанци су одговорили плотуном и пуковник Баџић је пао тешко рањен.

ховној команди у Крагујевцу у позну јесен 1914. године.

Због критичне ситуације на ушћу реке Качер у Љиг 13. пук је последњи из Тимочке дивизије враћен у састав Треће армије и усиљеним маршем од прилаза Човки пребачен у село Моравце, где је преморен стигао 28. новембра (15. по старом календару) у

четири сата ујутру, још неприкупљен, по мраку, мразу, суснежици, киши и „блату до гуше”.

Са супротне обале реке Љиг, из атара села Цветановац и Јајчић, пуцали су тада на Тимочане, поред Аустријанаца, и припадници „25. домобранске загребачке пјешачке пуковније”, међу којима се налазио и старији водник Јосип Броз.

Истог јутра, неодморен и несрећен, 13. пук упућен је да поврати брдо Камаљ (код данашње петље „Љиг” на ауто-путу „Милош Велики”, на савременим картама означен као Чот, к.275), које су претходно освојили Аустријанци. Након почетног успеха, делимичног протеривања непријатеља на другу обалу реке Љиг ка селу Бабајић и избијања Тимочана помоћу бомби на сам врх Камаља, наизглед без стварног разлога попустио је напад батаљона 2. прекобројног пука, а за њима су се повеле и јединице 15. и 13. пука Тимочке дивизије другог позива.

ОВАЈ ЧОВЕК ЈЕ ЈУНАК

У првим борбеним редовима, окружен неколицином највернијих војника, остао је пуковник Баџић, верујући до краја да може преокренути исход битке. Након одбијања позива да се преда, тог магловитог 28. новембра

ПОРОДИЦА

Саучешће поводом погибије Живојина Бацића породици је у име његових сабораца, „депешом послао дивизијар Тимочке дивизије II позива, пуковник Марко Милосављевић”. У Неготину су му тада остали супруга Зорка (рођена Мојсиловић) и шесторо деце – Момчило, Бранислав, Евгеније, Олга, Бранислава и Дивна.

Међуратна „Правда” писала је да је Живојин Бацић „био веома имућан човек у оно време, али да је све, и богатство, и будућност, и породицу, и живот, жртвовао за величину отаџбине”. Након погибије Живојина Д. Бацића, српска влада је његовог најстаријег сина Момчила послала на школовање у Француску, одакле је он током Великог рата преко Женева слао новац у Неготин, помоћу кога су мајка Зорка и деца успела да преживе бугарску окупацију. Одмах после рата, још као несвршени студент технике, Момчило је добио посао предавача у гимназији у Неготину.

Најмлађи Живојинов син Евгеније – Ђена, био је одликовани резервни поручник, пилот-ловац и цивилни пилот прве југословенске авио-компаније „Аеропут”. Погинуо је у авионској несрећи код Борова 1940. године, приликом пада „локида”, тада најмодернијег путничког авиона у југословенској цивилној флоти. Средњи Живојинов син, Бранислав, завршио је правни факултет и био дугогодишњи шеф кабинета министра за физичку културу Краљевине Југославије. После Другог светског рата живео је у Америци. Умро је у Лос Анђелесу 1996. године, у 93. години живота.

око поднева, покошен је непријатељским куршумима и тешко рањен пребачен у аустријску пољску болницу у заселак села Гукоша „на Љигу”, где се данас налази варошица Љиџ.

Кроз две недеље, када српска војска у незадрживом налету протерује непријатеља и ослобађа долину реке Љиг, Команда Треће армије 6. децембра (23. новембра) у 17.30 под Обр.3324 јавља Врховној коман-

Живојин и Зорка Бацић са децом

ди: „Активни заробљени аустријски поручник Шмецлер изјавио је да је пуковник Бацић умро у болници од задобивених рана. Пуковник Бацић опкољен од непријатеља, позван да се преда, напуштен од својих војника, давао је отпор испаливши све метке револверске. Погођен је са два метка у трбух.”

Марсела Тинер и Анри Барби пишу да је пуковника Бацића, чувши за његово јунаштво, након рањавања у болници обишао командант аустријског 15. корпуса генерал Михаел фон Апел, који га је упитао зашто се није предао када је остао сам. На то му је Живојин Бацић одговорио: „Зато што се један српски пуковник никада не предаје!”

Након тога се Фон Апел обратио лекарима: „Овај човек је јунак, мора-

Након одбијања позива да се преда, њој мајловићој 28. новембра око поднева, њокошен је непријатељским куршумима и тешко рањен пребачен у аустријску пољску болницу у заселак села Гукоша „на Љигу”, где се данас налази варошица Љиџ

те учинити све да га спасете”. Нажалост, пуковник Бацић је убрзо подлегао повредама и уз војне почасте, које му је одао непријатељ, сахрањен је поред болнице.

У званичном извештају Ратног пресбирија Врховне команде пише да када је српска војска 6. децембра (23. новембра) гонила побеђеног непријатеља „у селу Гукошу на имању Михаила Рулића, наша је у војничком гробљу један врло лепо побусан и ограђен

Освећење камена темељца
костурнице у Љигу 1930. године

Градња костурнице
у Љигу 1933. године

гроб са крстачом, на којој је било написано: Пуковник српске армије Живојин Баџић”. Гроб су затим његови војници још боље уредили, одали му највише војне почести, а опојао га је и пуковски свештеник 13. пука Петар Шундић.

МЕСТО ХОДОЧАШЋА

Гроб пуковника Баџића у Љигу постао је одмах након ослобођења место ходочашћа за мештане Љига и околине, припаднике многобројних соколских удружења из целе новостворене краљевине, али и за све патриоте који су желели да одају пошту овом великом српском јунаку. Тридесетих година прошлог века новооснована варошица Љиг започела је градњу спомен-костурнице у којој би лежале кости свих погинулих припадника срп-

ске војске сакупљене са околних ливада. Камен темељац импозантне костурнице с положеним посмртним остацима пуковника Баџића освештао је 14. септембра 1930. владика жички Јефрем, брат војводе Петра Божовића. Аутор здања је био тадашњи чувени архитекта Драгутин Маслаћ. Нажалост, костурница из финансијских разлога није била сасвим завршена до 1941. године, и донета је одлука да она постане Црква Светог Јована Крститеља. Освећење је 6. октобра 1957. обавио тадашњи епископ жички Герман, потоњи патријарх српски. На љишкој цркви и данас стоји спомен-плоча с текстом:

„Овде почива пешадиски пуковник Живојин Д. Баџић, командант XIII пука Хајдук Вељко II позива, који је славно погинуо 14. новембра 1914. године бранећи Отаџбину са својим пуком на положајима околине Љига. Нека његова херојска смрт буде пример поколењима. Слава му!”

СРБИЈА У ДЕЛУ ЈЕДНОГ ЧОВЕКА

Пуковник Баџић је у својој војничкој каријери одликован Карађорђевоом звездом са мачевима четвртог реда, Карађорђевоом звездом четвртог реда, Белим орлом петог реда, Медаљом Краља Петра Првог, Споменицом 1912. и Споменицом 1913. године.

Београд се пуковнику Баџићу одужио 1934. године када је његовим именом названа улица код данашњег стадиона Црвене звезде. Улица уз порту Цркве Светог Јована у Љигу, у чијим темељима је сахрањен Неготинац Живојин Д. Баџић, такође носи његово име.

А Марсела Тинер је још 14. децембра 1915, током епопеје повлачења српске војске у Грчку, у париском „Малом журналу” писала:

„И од тог времена српски народ чува са пијететом успомену на храброг пуковника. Можда, у овим болним данима, на црногорским и албанским планинама његов народ још пева:

Нек’ је Аустријанаца хиљаде и хиљаде, њуковниче Баџићу... Ти си сам, али њи си Србија...”¹

Споменик
пуковнику
Баџићу у
Љигу